

ELŐSZÓ

2019. októberében a *Magyar Daseinanalitikai Egyesület „Álom és szabadság”* címmel rendezett konferenciát a Károli Gáspár Református Egyetemen. A *Psychologia Hungarica Caroliensis* jelen száma a konferencián elhangzott előadások egy részének szerkesztett, és helyenként jelentősen bővített változata. Folyóiratunk nevében köszönetemet fejezem ki Vajda Mihálynak és a konferencia többi résztvevőjének írásaikért.

*

Az álmok nem egyesülnek az éber tudati folyamatok áramlásával, amelyek végső horizontja az élettörténet egysége. Felébredés után az álom sokkal inkább mint az éber életbe *kívülről* beszivárgó tartalom mutatja meg magát, énidegen tartalomként bukkan fel az éber én előtt. Az álmainkról szóló emlékek nem visszakereshetők és nem hozzáférhetők azon a viszonylag egyszerű módon, ahogyan az éber lét újra és újra egybeszervezett emlékei. Mindez azonban függetlenséget eredményez, *sajátos szabadságot* kínál az álmodó egzisztencia számára.

Az álom (álmodás) heterogén lelki jelenségek gyűjtőneve. Az álmot létrehozó mentális működések alatt az én aktivitása egyrészt jelentősen csökken, másrészt nem egyenletes. Ennek következtében álmaink a ködös, elmosódott álomtörödékektől kezdve a jól kidolgozott, világos narratív struktúrával jellemezhető álomig nagy változatosságot mutatnak. Ha viszonylag ritkák is, de vannak jól strukturált, az éber képzelethez, olykor a fogalmi gondolkodáshoz, néha pedig akár a műalkotásokhoz hasonló tökéletességgel megformált álmok. Éber gondolataink rendezettségéhez képest álmaink általában kaotikusak, bizonyos rendezettség azonban a legtöbb álom mintázatára jellemző. Az álom során olyan értelemhorizontok ködlenek fel az álom-én előtt – többnyire azonban nem a tárgyyszerű intencionalitás kifejezett formáiban, csupán az álmok archaikus reprezentációs módon ábrázolva –, amelyeket az éber tudat feszes értelemhálózatai, jól bejáratódott, habituálódott utalásösszefüggései elfednek az éber én előtt.

A freudi és jungi álomelemzés, valamint a Martin Heidegger ontológiai fenomenológiáján alapuló *daseinanalízis* álomértelmezése ezeket az értelemhorizontokat exponálja a páciens éber tudata számára. Az éber lét utalásösszefüggéseiből kiszabadulva az álom-én a lehetőségek végtelen horizontján találja magát. Figyelemre méltó, hogy az álom-én és az éber én egymástól való elszigeteltsége nem

tökéletes. Noha az álommal megtörik az éber lét egysége, ébredés után az álmok felidézhetőek. Ez teszi lehetővé az álmok terápiás-önreflexiós felhasználását.

Heidegger 1941-42-es freiburgi előadásaiban, Hölderlin *Andenken* című költeményét értelmezve behatóan foglalkozik az álommal. Bírálja az uralkodó tudományos felfogást, amely szerint az álmok valótlanok, (*Träume sind Schäume*) majd Pindarosz 8. *püthiai ódáját* idézi: „Egy nappali dolog – mik vagyunk és mik nem vagyunk? Az ember egy árnyék álma.” Gion Condrau, a neves daseinanalitikus teoretikus szerint Heidegger itt arra a létezési módra utal, amit a *Lét és idő*-ben mindennapiságnak (*Alltäglichkeit*) vagy általánosságnak (*das Man*) nevezett. Condrau rámutat, Heidegger a „nappali dolgokat”, vagyis az éber létet akként értelmezi, mint ami „csupán a mindennapi mögött szédeleg”. Heidegger végül felteszi a kérdést: nem lehet-e, hogy az álom „először pillant az ember lényegére?”

Ez a kérdés megnyitja a daseinanalízis előtt a lehetőséget, hogy az álmot *egzisztenciális szempontból az éber létnél nyitottabb létezési módnak tekintse*. A daseinanalízis indulásától kezdődően az egzisztencia teljes értékű megnyilvánulásának tartotta az álmokat. Ludwig Binswanger kijelentette, hogy az álom és az ébrenlét az emberi egzisztencia két összetartozó szférája. Ennek megfelelően a daseinanalízis Freudhoz hasonló jelentőséget tulajdonít az álmoknak. A jelentős különbség a freudi álomfejtéshez képest az, hogy a daseinanalitikusok az álmokban is a fenoméneket keresik. Míg Freud szerint az ébredés után felidézett álomtartalom, a látens álom csupán homlokzat, a daseinanalízis mitológiának tartja az álomtartalom alatt megbúvó látens álomgondolat teóriáját. A daseinanalízis, mondja Condrau, „elutasítja a freudi és jungi álominterpretációra jellemző szimbólumértelmezést. A kígyó kígyó marad, és nem válik sem falloszszimbólummá (Freud), sem mitikus lényvé (Jung).”

A következő oldalakon olvasható írások ízelítőt adnak abból, ahogyan a daseinanalízis terápiás irányzata az álmokat felfogja és felhasználja.

Budapest, 2020. december 16.

Szummer Csaba főszerkesztő